

Om Ad Herennium

Rhetorica ad Herennium, retoriken till Herennius, är den äldsta bevarade romerska handboken i retorik. Verket är skrivet till den romerske ädlingen Gaius Herennius. Dess författare är okänd, men har ofta ansetts vara den Cornificius som Quintilianus nämner i samband med de retoriska figurerna. Boken skrevs antagligen runt år 85-84 f. Kr, vid samma tid som Cicero skrev sitt ungdomsverk *De inventione*, "om uppfinnandet av argument". De två böckerna användes flitigt i retorskolor som förberedelse för deklamationen. Under hela medeltiden och även under renässansen var *rhetorica prima* och *rhetorica secunda* centrala retoriska texter. Kurt Johannesson skriver i inledningen till Birger Berghs svenska översättning att *Ad Herennium* blev en av de viktigaste läroböckerna i Västerlandets historia.

Ad Herennium är ett komplett arbete i fyra böcker om talekonstens teori. Cicero hade planerat att behandla alla retorikens delar, *partes*, men tar i *De inventione* endast upp den första. *Ad Herennium* behandlar *inventio* i de två första böckerna och menar att utformandet av argumentationen berör alla talets sex delar, dvs. inledning, sakframställning, ståndpunktsprecisering, bevisning, motbevisning och avslutning. Retorikens andra del *dispositio* tas kortfattat upp i III:16-18, *actio* i III:19-27 och *memoria* i III:28-40. *Elocutio* behandlas i bok fyra där inte mindre än 64 stilfigurer förklaras och exemplifieras.

Denna betoning på retoriska figurer blev stilbildande för senare tiders retorik.

De två första böckerna ser retoriken ur rättstalets perspektiv, *genus iudiciale*. Framställningen visar här den romerska retorikens nära släktskap med den grekiska retoriken. Harry Caplan skriver i inledningen till Loeb-utgåvan att *Ad Herennium* är "Greek art in Latin dress, combining a Roman spirit with Greek doctrine". Författaren översätter den grekiska *stasis*-läran till latin. När åklagare och försvarare möttes inför rätta måste man komma fram till målets avgörande punkt, dess *status*. Rådde oenighet om huruvida ett brott hade blivit begånget föll det inom faktaprovningens frågeställning. Om man var oense om hur man skulle definiera brottet föll det inom den rättsliga rubriceringens frågeställning. Den sista oenigheten gällde den juridiska bedömningen av handlandet. I den andra boken ges råd om hur man kan argumentera beroende på om man är åklagare eller försvarare. Sättet att se till båda sidorna i en frågeställning visar att boken hör hemma i den sofistiska traditionen.

Framställningen är mycket teknisk och ger intryck av att vara grundad på lektionsanteckningar. Varje begrepp indelas i underbegrepp som i sin tur indelas i underbegrepp. *Ad Herennium* är den enda retoriska handboken som sammanfattar hela den retoriska teorin.